

Зекерија Тамир

МИНИЈАТУРЕ

НЕПРИЈАТЕЉИ

Почетак

Полицајац дуну у своју пиштаљку. Истог магновења засија јутарње сунце и улице града осветлише се свеглошћу жутомрком, попут старих да-сака вешала.

На то се људи пренуше из сна, жалосни, намргођених лица.

Изгубљено небо

Две птице слетеше на грану неког дрвета у двоструком дрвореду једне улице. Нису певале да поздраве јутарње сунце, већ разменише збуњене и забринуте погледе, па ће једна рећи другој:

„Куда да летимо?”

„Наше небо окупирали су авиони” – рече друга.

„Није нам остало ништа осим неба у кавезима.”

„Изгубићемо крила!”

„Заборавићемо да певамо!”

Птице се загледаше у црни авион који пресецаше небо страховитом брзином, затим поново разменише забринуте погледе. Град им изгледаше попут прождрљиве чељусту с искеженим очњацима. Кљуцнуше мало мртвог зрневља, затим падоше мртве на тврди бетонски тротоар.

Питали астролога шта ће донети будућност. Без имало оклевања, он рече:

„Помреће старо, а помреће и младо; покрепаће мачке, и птице, и цвеће; куће ће погорети, као и књиге, и заставе; изгореће скамије у школама, и разгледнице; напалм ће збрисати смех, и арапски језик, и класје; болнице ће бити разорене, као и фабрике, и паркови. И жене ће ићи улицама без плаштева.”

Кад ово пророчанство би објављено у засебној књизи, они одани отаџбини сложише се да одбију ово што треба да се збуде с женом и стадоше позивати на саможртвовање и самоодрицање, не би ли се отклонила та грозна опасност.

Беседа

„... И тако ми Бога, наше ћутање пред непријатељем није потицало од слабости, већ је то било одбацивање, и гордост, и узноситост и самопоуздање.”

„Рекоше: ‚Хоћемо ваш петролеј.’ Ми рекосмо: ‚Узмите наш петролеј, јер ми смо потомци Хатима ел Таија!’ Они рекоше: ‚Обзнаните беспопштедни рат увозним идејама.’ Ми рекосмо: ‚Ми смо људи временити’ и подигосмо вешала и саградисмо затворе.”

„Хтедоше да узму један град. Ми им дадосмо градова и градова – да докажемо да нас *они* не занимају. Ако они имају авионе и бомбе, имамо ми наш исправан морал и небеска начела. Да разлике ли између онога што они имају и што ми имамо! Ми смо јачи, јер смо наоружани духом, и истином, а не пропадљивом твари и испразном ништавношћу!”

Орден за сјасиоца

Арапски језик задоби највише одликовање у отаџбини, због својих заслуга за претварање пораза у победу: он беше назвао напад – повлачењем, повлачење – одолевањем, одолевање херојством, а херојство победом.

Тако смо победили непријатеља, а однећемо, исто тако, победу и над његовом петом колоном која још не зна какво је силно јединство борбених снага арапског језика.

Укидање сиротиње

Огладневши, грађанин Сулејман ел Касим поједе новине обogaћене чланцима пуним хвале за режим и његове блиставе заслуге за укидање сиромаштва.

Кад се наједе, захвали Богу, хранитељу својих слугу, и поверова из дубине свога бића у оно што новине говораху.

¹ Средњовековни јунак.

Радио програм

Водитељ: „Како се зове наш гост?“

Младић: „Абдул Мунаим ел Халиби.“

Водитељ: „Да ли сте ожењени?“

Младић: „Нисам.“

Водитељ: „Шта сте по занимању?“

Младић: „Без посла сам.“

Водитељ: „А зашто не радите? Да ли сте богати, или мрзите да радите?“

Младић: „Нисам богат, нити мрзим да радим; већ годинама тражим посао.“

Водитељ: „Која вам је највећа жеља, за чијим остварењем чезнете?“

Младић: „Да одмах умрем!“

Водитељ: „Драги слушаоци, нема сумње да је г. Абдул Мунаим ел Халиби ватрени патриота, јер, као што и сами примећујете, кад жели да умре, он, заправо, жели да казни себе јер не доприноси изградњи нашег развијеног друштва, које корача на свом путу у напредак.“

Деца

Питало мало дете мајку: „Каква је корист од очију?“

Мајци се лице мало намршти, па одговори детету сумњичаво и опрезно: „Очи су створене да гледају с поштовањем и љубављу у слике земаљских вођа.“

Дете рече: „А уши?“

С још већим страхом, мати одговори: „Уши слушају званичне директиве и политичке говоре.“

Дете настави: „А језик?“

Мати одговори: „Од језика нема вајде, осим утолико што помаже при гутању хране, пошто је сажваћу секутићи и кутњаци.“

Дете се загометно осмехну, а мајка стаде дрхтати захваћена стравом и ужасом.

Јунак

ТВ водитељка: „Нека ми господин Халид ибн ел Валид¹ дозволи да га замолим да објасни нашим гледаоцима како је постао прослављени јунак.“

Халид ибн ел Валид: „Постао сам јунак захваљујући пенунавој Ендрјуовој (Andrew's) соли. Сваког јутра пио сам по чашу воде у којој бих претходно растворио две капичице Ендрјуове соли. А као што је општепознато, Ендрјуова со потпомаже рад јетре, прочишћава крвен, крепи тело и освежава мозак.“

¹ Звучно јуначко име (попут Бановић Страхиња или сл.), освајач Спирје, умро 642. године.

Љубав

„Претресајте до миле воље господине полицајче – та није моја жена штампарија, па да штампа разбијачке политичке памфлете! Нити је њен осмех колонијалистичка завера, нити га можете протумачити као да је директна критика режима. Особито ако се зна да сам је ја, пре но што ћу се заљубити у њу, питао какво има мишљење о актуелном режиму у нашој земљи и да ми је она сместа одговорила да га воли највећом љубављу – тек тада сам ја дозволио своме срцу да се заљуби у ту свесну грађанку!”

„А кад сам је први пут пољубио, обоје смо скупа уздрхтали од среће – баш као да аплаудирамо и извикујемо пароле у демонстрацијама подршке свенародној борби.”

„Није ваљда, господине полицајче, да бисте желели већу оданост отаџбини од такве каква је наша!?”

Злочин

Ја сам грађанин који се ни у чему не разликује од других грађана и потребитих људи – носим се као и други, имам стомак као и други, плашим се као и други што се плаше.

Кад ме је држава почастовала давши ми да радим у њеној фабрици, нисам схватао вредност онога што ми је дато и већ после неколико месеци затражих повишицу, не водећи рачуна о разним потребама борбе против непријатеља, за које треба средстава; нисам се придржавао званичне директиве о стезању каиша и нисам обраћао пажњу на величину штете коју ће претрпети отаџбина ако се мојој молби удовољи. Да сам ту повишицу добио, државна би се добра смањила, а ако би се државна добра смањила, смањила би се и могућност за куповину вискија, женске гардеробе, аутомобила и кућа; ако би, пак, почело мањкати вискија, и ако би се жене дале у бригу, а аутомобили и зграде не би могли бити луксузни, онда би се, сасвим сигурно (историјски и објективно гледано), умањила радост људи одговорних за земљу. А ако би се умањила радост људи одговорних за земљу, онда би и њихов морал пао, па би њихове објаве, изјаве и говори постали сувопарни и досадни и не би застрашивали непријатеља. Отуда, када сам захтевао повишицу плате, ја сам служио непријатељу и припомагао успеху његовог психолошког рага.

Зато тражим да будем најоштрије кажњен.

НАПОМЕНА: Овај мој настићу изненадне високе свесџи нема айсољитно никакве везе с мојим љривођењем у љолицјују, јер љамо сам љићан само љо шџа имам да љредложим у смислу даљег развоја љроизводње.

Власџи

Полицајац се налакти на зидану ограду крај реке и повика грубим и строгим гласом: „Хеј, реко!”

„Ко ме то зове?”

„Ја сам те звао!”

„Ко си ти?”

„Ја сам полицајац.”

Вода у реци уздрхта, а полицајац настави: „Ако не желиш да те прогоним и да остатак живота проведеш у бајбоку, мораш потписати изјаву да се нећеш мешати у политичке послове!”

„Али ова отаџбина је и моја отаџбина!”

„Да ли желиш у затвор?” – упита полицајац суво.

И река похита да поступи по полицајчевој жељи, обзнањујући своју лојалност и покорност органима власти.

Зарад отаџбине обрадујмо шурисџе

Допис упућен надлежнима:

„Ми, отрцана људска створења, која живе по мрачним и тесним сокацима, захтевамо следеће:

1. да нам се дозволи да ходамо голи, како бисмо уштедели издатак за одећу, а и да би се нашим телима пружила прилика да дођу до свећности и ваздуха;
2. да нам се у државним болницама бесплатно ампутирају желуци, који нашим животима намећу узнемирења која немају никаквог патриотског оправдања;
3. да нам се одсеку главе, пошто смо установили да су узрочници који од грађанина чине издајника око, које гледа, уво, које слуша, језик, који говори, мозак, који мисли и – мозак који не мисли.

Сунца и месеци

Боље жива кукавица, него мртав јунак. Љуби силну руку, а у себи моли Бога да се сломи. Ако мораш молити пса за услугу, реци му „Псу, господару!”

Буди први међу покорнима, а последњи међу бунџијама. Ко ме се нећеш покорити, немој га ни молити. Ако је говор сребро, ћугање је злато. Мирење је благо које нико потрошити не може. Од зависти нема користи. Иди право камо ти се нареди. Власт је да се слуша. Ко путем крене, циљу стигне.

Клинџи се смеју

Угледа краљ једнога дана неколицину дечака где се играју на неком пољанчету и раздрагано се смеју, па их упита: „Зашто се смејете?”

Један од дечака одговори: „Ја се смејем зато што је небо плаво.”

Други рече: „Ја се смејем јер је дрвеће зелено.”

Трећи рече: „А ја се смејем јер птице лете.”

Краљ погледа у небо и у птице и у дрвеће и нађе да ништа од тога није смешно. Ово га увери да је смех опих дечака имао само један циљ – да се паруга његовој краљевској сили и страхоти. Врати се у свој двор и издаде указ којом се житељима његове краљевине забрањује да се смеју.

Одрасли се покорише наредби и оканише се смеха, али клинџи не даваху ни пет пара за краљевски указ и наставише да се смеју зато што је дрвеће зелено и што је небо плаво и што птице лете.

Миџо

Састадоше се људи из неке махале да поразговарају о стварима верским и световним. Један човек дуге беле браде пожури да им каже, врло прекорним гласом: „Није непријатељ нас победио у рату, већ смо се ми удаљили од наше свете вере; знајте да је тај пораз казна и опомена – казна за грехе које сте починили, а опомена за будућност која ће бити пуна јада и несрећа!”

Један од људи из махале повика: „Шта да радимо!? Упути нас!”

Брадати човек рече: „Вратите се својој вери, покајте се и тражите опроштај и рај на ономе свету!”

„Али ми се молимо и постимо и никога не дирамо и спомињемо се Божјег имена јутром и вечером!” – рече онај.

Брадоња на то рече: „То што чините није довољно; морате изградити богомољу у којој ће високо стајати реч Божја.”

„Али изградња богомоље кошта много пара, а ми смо сиромаси!”

Брадати човек рече прекорно: „Тешко вама! Зар се одричете изградње богомоље правдајући се ништавним разлозима, док све имање трошите на пролазни живот!? Страшна коб чека свакога ко више воли овосветски живот од Божијег задовољства!”

И људи погнуше главе, постиђени.

Житељи махале гладоваху задуго, али изградише џамију с минаретом налик на љуто копље које само што се не сјури кроз небо да прободу непријатељске авионе.

Исџрага

Иследник рече детету у колевци: „Чувај се ако ме слажеш! Реци ми све што знаш о својим друговима.”

Дете не одговори. Ово разљути иследника, па срдито рече детету: „Зар се усуђујеш да одбијаш да говориш!?”

Дете заплака, а иследник се још више озлоједи. Онда нареди да се позову његови људи, који сместа дођоше, носећи бичеве и мртву ноћ без звезда.

Тесџаменџи

Око старог човека на самрти окупише се многобројни ражалашћени синови и унуци. Он се загледа исколачено у њихова ужутела лица и њихову похабану одећу, па им рече, тихим, дрхтавим и жалосним гласом: „Умрећу, а нећу вам оставити ништа што би вам користило!”

Хтеде наставити да говори, али га захвати нагла и тешка малаксалост, принудивши га да заћуги. Склопи очи дрхтајући и дахћући, док напоскон не рече синовима и унуцима: „Живот је, синови и унуци моји, чудан. Чините све што је неваљало и ружно, разносите поквареност земљом; не казујте истину ни ако се омча вешала спрема да вам покоси главе; лажите, ласкајте богаташима и онима на положајима, ласкајте и ништаку, и плиткумнику, и шупљоглавцу и дворској будали, јер будућност је светла њима, и никоме другом; плескајте сваком новом ко се успиње, а псујте онога ко одлази и залази; напијајте се; не молите се и не постите; не чините добра ни-

коме; будите и с лева, и с десна и будите и запад и исток; презирите књиге, јер је један осмех шефа вреднији од хиљаде књига; нападајте слабог и потребитог и спавајте понизно на праговима јаким и моћним; хвалите оне који не заслужују никакве хвале; аплаудирајте одушевљено лавезу паса и удрите у таламбасе да се не чује песма славуја!”

Остарелог самртника захвати налет силовите мржње, покуша да викне и изрекне оно што још намераваше рећи, али смрт стиже у том трену и самртник ућута, препун горчине и туге.

Крај

Учитель рече својим малим ученицима: „Година се, како сам вам већ рекао, састоји од четири годишња доба; која су то доба?”

Ђаци повикаше: „Јесен!”

„У јесен лишће жути, ору се њиве и небо је облачно” – рече учитель. Дође јесен, лишће на дрвећу пожуте, затим опаде, покривајући лешеве изгинулих у рату и они остадоше несахрањени у гробове.

Ђаци повикаше: „Зима!”

„Зими падају кише које натапају тле” – рече учитель.

Дође зима и, одједном, попут семена, падаху у земљу крхотине наших авиона и невино изгинулих људи, преко којих падоше обилне кише.

Ђаци повикаше: „Пролеће!”

„У пролеће све озелени” – рече учитель.

Дође пролеће, земља се заодену у зеленило и у цвеће, али мајке и градови остадоше заоденути у црнину.

Ђаци повикаше: „Лето!”

„Лето је доба жетве” – рече учитель.

И дође лето, али земља не обрасте пшеничним класјем; на њој ће ницати нови авиони и људи жељни да поново умру.

КРАЉ

Опасност

Погледа наш господар краљ у старог, мршаваг човека повијених леђа, па му рече: „Кажу да си ти научник који жуди да нашим погледима прикаже нешто што си измислио; износи то што имаш!”

Стари човек прозбори гласом који не беше лишен прикривене радости: „Приказаћу свом господару највећи свој изум!” – па извади из џепа малу лопту плаве боје и поносно рече: „Ово је мој изум.”

Краљ радознано упита: „Шта је то?”

„Лопта од гуме; шупља је и назвао сам је лоптица–скочица.”

„А каква је корист од ње?” – запита краљ.

„Измислио сам је” – рече старац – „да се њоме играју деца.”

Краљ намршти чело и рече: „А како ће се деца њоме играти?”

Старац се осмехну надмоћно и лукаво, снажно хитну лоптицу о земљу, а она сама одскакаше много пута, налик на безбрижну птицу која весело скакуће.

На то се диже један човек дуге беле браде и повика гласом дрхтавим и гневним: „Вера је, господару мој, у опасности!” – и упре кажипрстом у правцу лоптице, вриснувши: „Иблис се скрива у њеној унутрашњости – он је тај који је покреће!”

Заорише се сместа потврдни гласови везира и доглавника који проклињаху Иблиса и све очи избуљише се у лоптицу–сочицу, која се беше умирила на земљи, не мрдајући.

Зима

Фабриканти кревета објавише штрајк, захтевајући повећање плата. Кад ова вест дође до ушију краљу, он се не разгневи, већ се благонаклоно осмехну, па упита: „Од чега се граде кревети?”

Рекоше му да се кревети праве од дрвета, које се добија од дрвећа, на шта се краљ поново осмехну, па нареди дрвећу да расте у виду кревета. Али оно не послуша краљевску заповест, те се краљ разљути и осуди дрвеће на смрт жеђу.

Краљ се силно обрадова кад виде да је дрвеће на рубу смрти пошто му беше укинута вода. Али његова радост убрзо ишчиле, онога дана када наступи зима.

Празни затвори

Управник свих краљевских затвора би почаствован да га прими наш господар краљ. Скрушеним гласом, он саопшти да су затвори пуни затвореника и да у њима више нема места, те замоли да се саграде нови затвори.

Краљ се разгневи и повика: „Шта то говориш!? Зар не знаш да градња нових затвора стаје грдне паре!? И зар заборављаш да се паре којима ја располажем смеју трошити само за добро поданика!?”

Управник промрмља молећиво: „Господару ...”

Али га краљ пресече прекорно повикавши: „Ћути!”

Управник краљевских затвора ућута, а ућуташе се и жители краљевине и ишчекиваху шта ће се догодити, дрхтећи од страха и ужаса.

Краљ рече: „Добар краљ нема права да расипа новац својих поданика!”

Онда додаде, окрећући се управнику: „Да ли затвореници једу сваког дана?”

„Само једанпут.”

„А ко плаћа за њихову исхрану? Поданици, дабоме! То је разбацивање имовине поданика и грешка која се мора одмах исправити!”

Краљевска заповест би сместа извршена. Сви затвореници беху погубљени и тако се краљевски затвори испразнише, стварајући места за нове затворенике.

Кад се сиротиња наиђе

Ухвати краља силна досада, па се преобуче у сиротињске хаљине и изиђе, лутајући улицама града, док не зађе у сокаке у којима живи сиротиња. Тамо му пажњу привукоше људи окупљени око неког пијаног човека, одевеног у стару, подрту одећу, који се тетурало десно и лево, вичући: „Ја

сам краљ! Ко год има какву жељу да му испуним, нека приступи и нека ми је саопшти!”

Пијанцу приђе средовечан човек, стави руку себи на стомак и рече му плачним гласом: „Умрећу од глади, а немам чиме купити ни комад хлеба!”

Пијанац изу једну ципелу, пружи је ономе човеку и рече: „Узми! ... Ето, сад сам ти подарио пола свога краљевства!”

Народ груну у смех. Краљ се врати у двор, досада га напусти, а он издаде указ којим се забрањује сиротињи да пије алкохол.

Победа

Примети краљ једнога дана да му је у ризници омалило злата и сребра, па се забрину и затражи од свога везира да га посаветује. Везир рече без премишљања: „Разрезаћемо нови порез.”

Краљ се сагласи климањем главе и наложи везиру да спроведе што беше предложио.

Порежије кретоше обилазити градове и села и с њима полицајци, принуђујући људе да плате нови порез, а ко не би платио, био би оптужен, премлаћен и бачен у тамницу.

Дође дан када се стрпљење људи истроши, њихов гнев експлодира и они кренуше у огромној маси према краљевском двору. Дизали су снажно своје гласове, огорчени на неправду.

Кад краљ дознаде шта се догађа, допусти једној делегацији која представљаше демонстранте да изиђе преда њ и пажљиво слушааше очајне и узбудљиве речи чланова те делегације о глади, затворима, премлаћивању и везирином зулумима. Он изрази запрепашћење и осуди такве појаве, говорећи гласом дрхтавим и постиђеним: „Како ћу изићи пред свога Господа о Судњем дану!? Зар се мојим поданицима чини неправда а ја то и не знам? Ја, који сам свој живот посветио служењу потребитих, јадних и бедних, сирочића и удовица!?”

Онда устаде и строгим гласом објави да се везир смењује с тог положаја и да му се сва имовина и сви дворци конфискују као казна за неправде и у знак поштовања воље поданика.

Делегација напусти краљевски двор и обавести узнемирене људе о свему што се збило, те они стадоше клицати од радости и захваљивати краљу што је дао подршку правди и истини. Но, порежије сутрадан наставише свој обилазак по кућама и дућанима.

ЗЕКЕРИЈА ТАМИР (Дамаск, 1931), најпознатији сиријски писац и можда најбољи стилиста међу савременим арапским прозаистима. Пише кратке приче, повеле и прозе минијатуре обојене фином иронијом. Попут Бирсових *Фантастичних басни*, његове су алегорије често горке и морбидне. Нико није као Тамир у минијатурама *Тестимент* и *Сунца и месеци*, с тако мало речи успео да срочи тако громовиту критику менталитета покорности и владајућег двојног морала; у овој другој он то постиже поступком који се, наоко, састоји од пуког набрајања прегршних народних пословица. Службовао је у Министарству културе Сирије и уређивао угледне арапске часописе. Готово све књиге објављене су му и у Бејруту и Лондону, у више издања и све су преведене на главне светске језике. У нас је практично непознат. Важније збирке: *Њисак белог коња*, *Пролеће у пјелелу*, *Грмљавина*, *Забожирени Дамаск*, *Тирови*, *десетог дана*, *Нојев зов*.